

УДК 130.2

*Солоділова Олена Володимирівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії культури і культурології
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля
rveo@mail.ru*

УКРАЇНСЬКА СКУЛЬПТУРА У ВИМІРАХ ЧАСУ

У статті розкритий історичний шлях становлення та розвитку української скульптури з огляду на стилеві особливості, обумовлені еволюційними процесами становлення української самостійності. Основою статті є історико-археологічні дослідження Д. Крвавича та ін.

Ключові слова: скульптура, кругла скульптура, рельєф, барельєф, кераміка, пластика, художня творчість.

*Солоділова Елена Владимировна,
кандидат философских наук,
доцент кафедры философии культуры и культурологии
Восточноукраинского национального университета им. В. Даля*

УКРАИНСКАЯ СКУЛЬПТУРА В ИЗМЕРЕНИЯХ ВРЕМЕНИ

В статье раскрыт исторический путь становления и развития украинской скульптуры с точки зрения на стилевые особенности, обусловленные эволюционными процессами становления украинской самостоятельности. Основой статьи являются историко-археологические исследования Д. Крвавича и др.

Ключевые слова: скульптура, круглая скульптура, рельеф, барельеф, керамика, пластическое творчество.

*Solodilova Olena,
Ph.D., Associate Professor
of Philosophy of Culture and Cultural Studies Chair
of the V. Dahl East Ukrainian National University*

UKRAINIAN SCULPTURE IN TIME DIMENSIONS

The article discloses the historical path of formation and development of Ukrainian sculptures from the point of view on the stylistic features due to the evolutionary process of becoming Ukrainian independence. The basis of the article is a historical and archaeological research Krvavicha D. etc.

The process of forming the foundations of Ukrainian sculpture begins with the appearance on the territory of modern Ukraine the earliest human settlements. The transition from modeling to further approximation to rough modeling of the animal indicates qualitative changes in the actual occurrence of the plastic art.

To the ancient image of a man in the round sculpture include images of the female body. The characteristic features of these images is the high artistic level, the strength of the plastic image, a sense of proportion and symmetry.

By ancient sculptural achievements certainly are anthropomorphic stele. Among small ceramic sculpture should be noted anthropomorphic figurines. Sometimes they come across zoomorphic image.

The traditional form of monumental sculpture presented Cimmerian stelae, obelisks. They are purely geometric shape, headless and abstract symbols represent the human figure.

Sculpture Scythians diverse and has several types. Common type of steel burial stone monuments that look like squat-headed human figures with hairstyles, beards, mustaches, armed with bows and battle-axes, etc. A characteristic feature of the Scythian animal style is a sculpture.

A continuation of the animal style can be seen in the art of Sarmatian. Sarmatian art is characterized by a greater extent the absence of signs of harmony, balance, measure and beauty.

Continuing its tradition of Ukrainian sculpture early Christian period is evident in the sculptures Tauride Peninsula. Sacred buildings are decorated with highly artistic capitals of gigantic columns. One of the varieties of early Christian art portraits. Most of the portraits were represented in the art of metal sculpture.

With the invasion of Turkic nomadic tribes has grown in the development of monumental sculpture. This is the so-called stone broads. They are characterized by large heads, medium-sized hands and very small feet.

Along with stone sculpture at the Slavic tribes evolved and metal plastic.

In the days of Kievan Rus to decorate Christian churches have used only the art of flat terrain. It has received a great development and it was the only kind of sculptures in temples for a few centuries. Later appear narrative images of figures of people and animals. A special place is small metal and stone plastic.

By the XV century. Orthodox churches sacred sculpture appears. One such example is the salary of the Gospel of Galich.

During the Renaissance the development of Ukrainian sculpture is mainly in Western Ukraine. Develops ornamental-plant and exterior plastic, architectural and decorative moldings. It occupies a special place carved iconostasis.

A separate group consists of grave monuments of art. However, in the middle of XVII century sculpture in Ukraine Yak art form it is in decline. But the next century gives a new turn in the development of Ukrainian sculpture. Develop techniques of relief, high relief and bas-relief.

Manifestation of classical sculpture becomes an image of ancient stories in stone. Another big theme of sculptors were gravestones monuments.

Sculpture of the second half of the nineteenth and twentieth centuries in the Ukrainian lands under the influence of stylistic changes, while there are two art direction – academic and realism. Leading value acquired monumental sculpture and the monument becomes extremely sculptural and architectural construction, which took a dominant place in the urban environment of the city.

Ukrainian sculpture of the twentieth century art reflects several trends: neo-academism, traditionalism, avant-garde, socialist realism.

In general, the independent Ukraine next creative work by representatives of different generations, embodying the art of sculpture in the national identity of the people.

Key words: sculpture , round sculpture , relief, relief , ceramics, plastic, artistic creativity.

Процес формування основ української скульптури сягає часів появи на території нинішньої України перших поселень людей і датується періодом близько 30–10 тис. років до н. е. Перехід від ліплення до подальшого наближення до грубого моделювання тіла тварини свідчить про якісні зрушення у процесі виникнення власне пластичної творчості. Яскравим прикладом художньої творчості людини є Кам'яна Могила, пам'ятки якої відкрив і дослідив у 1890–1891 рр. археолог М. Веселовський. Там було виявлено до 40 особливих зображень - чуринг, пісковикових плиток завдовжки від 5 до 70 см. Майже всі вони за формою нагадували риб різних річкових порід і мали орнамент у вигляді лінійно-геометричних накреслень (іноді з обох боків). Окремі вироби зберегли сліди фарби - червоної (вохри) і чорної (ймовірно, сажі).

Перші зображення людини у круглій скульптурі були у вигляді жіночого тіла, так звані палеолітичні «Венери». Їх знайдено і датовано періодом пізнього палеоліту (близько 20 тис. років до н. е.). Характерними особливостями цих зображень є високий художній рівень виконання, сила пластичного виразу, відчуття пропорції, симетрії. У світовому мистецтві чільне місце посідають мізинські статуетки та декоративні предмети унікальні за своїм декором. Стилізовані жіночі фігурки з Мізина прикрашені оригінальним меандровим орнаментом.

До найдавніших скульптурних досягнень, безумовно, належать антропоморфні стели, час побутування яких становить приблизно V – III тис. до н. е. Стели започатковують новий вид монументальної пластики і належать до поховального обряду індоєвропейців, які найбільше побутували на землях України. Це переважно видовжені прямокутні плити з вапняку, пісковіку, граніту та інших місцевих кам'яних порід. Найраніше відкрита стела із с. Наталівка – 1863 р., привертає увагу виділеною головою, силуетом широких плечей, руками, притиснутими до грудей долонями із широко розставленими пальцями.

Зберіглося багато пам'яток дрібної керамічної пластики племен культури Трипілля. Основним матеріалом їх створення була обпалена керамічна глина-теракота. Антропоморфні статуетки здебільшого зображають жінку, а чоловіків

набагато менше. Іноді трапляються зооморфні зображення. Керамічна пластика Трипільців збагачена орнаментикою високого рівня майстерності. Наступним значним періодом формування скульптури стали часи перебування на українських землях кіммерійців, скіфів і сарматів. Меморіальна скульптура цих племен є деяким відлунням індоєвропейських антропоморфних стел. Традиційна форма кіммерійської монументальної скульптури представлена стелами-обелісками. Вони мають суто геометричну форму, безголові і постають як абстраговані символи людської постаті.

У VII ст. на степових зонах України з'являються племена скіфів. Скульптура скіфів різноманітна і має декілька видів. Поширеним видом стали курганні кам'яні монументи, які виглядають як приземисті головасті людські постаті із зачісками, бородами, вусами, озброєні луками, бойовими сокирами тощо. Існує ще один різновид статуй, особливо спрощених, які нагадують циліндричні стовпи, завершені круглястими формами, подібні до антропоморфних витворів. На сьогодні чи не найвідомішим у світі зразком мистецтва скіфів є золота пектораль із кургану Товста Могила. Золота пектораль має місяцеподібну форму, закінчена із боків високохудожніми кріпленнями, має три поля, розділені чотирма крученими гривнами. Зображення можна розділити на три полоси – зооморфну, рослинну і антропоморфну. Нижня смуга подає сцену розшматування двома грифонами свійського коня. Середня смуга – зображення «дерева життя». Верхня смуга представляє у центрі ієрархічну композицію зі зображенням двох напівроздягнутих скіфів, що стоять на колінах і тримають сорочку з овечого хутра, з боків зображені сцени ідилії кочового тваринницького степу [8, с. 152].

Своєрідне продовження звіриного стилю можемо побачити у мистецтві сарматів. Характерні ознаки простежуються у золотій діадемі Новочеркаського скарбу. Центр діадемі акцентований мініатюрним жіночим бюстом із кварцу, решта поверхні діадемі майже повністю заповнена дорогоцінними каменями і лише на верхньому клейноді діадемі бачимо силуетні зображення дерев, біля яких пасуться кози та олені. Визначною пам'яткою сарматського золотарського мистецтва є тришарний золотий браслет, відкритий у 80-х роках XX ст. в одному із курганів на південно-східній окраїні м. Азова. Браслет складається із чотирьох цілно литих фігурок оленів, з яких двоє повнофігурних і двоє у вигляді об'єднаних основами протом. Здебільшого сарматське мистецтво характеризується відсутністю ознак гармонії, рівноваги, міри, краси. Однак, вони творили власну культуру кочового характеру, відповідну їхнім етносам і ментальності, тому заслуговують на нашу повагу.

За свідченнями Геродота, великого поширення в Північному Причорномор'ї і загалом на теренах сучасної України набула дерев'яна різьба. Найвищого рівня вона досягала в містах Боспору. Існує декілька видів рельєфних прикрас: традиційні мотиви архітектурної орнаменталізації, ажурні рельєфи у вигляді пальмет і волют; прикраси стоек саркофагів із ажурною різьбою рослинного орнаменту; на середніх дошках саркофагів вирізлювались рельєфи із сюжетними мотивами з посталями людей і тварин.

Продовжує традиції українська скульптура ранньохристиянського періоду, яка представлена, перш за все, пам'ятками, знайденими на Таврійському пі-

вострові та у Приазов'ї, де місто Боспор можна назвати найдавнішим християнським містом в Україні. Серед археологічних знахідок на терені Боспору вирізняється бронзовий перстень, виявлений у похованні III ст.

Гераклейська експедиція Інституту археології АН СРСР розкопала античну садибу, що виникла, ймовірно, наприкінці IV - початку III ст. до н. е. Антична садиба розміщувалась на обширній земельній ділянці. При розкопках башти в археологічному шарі перших століть нашої ери виявлено вапняковий рельєф у вигляді хреста із людською фігурою, розіп'ятою на ньому. Фігура одягнута в довгий одяг, що нагадує туніку [9, с. 19].

Сакральні споруди Херсонеса оздоблені високохудожніми капітелями гігантських колон херсонеських базилік. Про це засвідчують варіанти фігуративної пластики «Добрий пастир», статуї «Орфей», «Жертвування Ісаака» та ін. Фігура «Добрий пастир» простежується в інтер'єрах базилік, існували й об'ємні мармурові статуї. Музею Херсонеса належать фрагменти двох статуй Доброго пастиря. Перший – це верхня частина повнофігурної композиції, а саме – голова юнака і частина тулуба вівці, яку він тримає на плечах. Овал обличчя, зачіска, шия, що збереглися, засвідчують високий рівень еліністичної скульптури. Другий – рештки античної статуї, збереглися лише шия та частина одягу. Обидва фрагменти статуй датують IV-V ст. [9, с. 20].

Один з різновидів ранньохристиянського мистецтва становить портрет. Більшість творів портретного жанру, які збереглися в музейних колекціях, представлені у техніці металопластики. У Пантикапеї знайдено карбовану у сріблі чашу із зображенням тріумфу імператора Констанція II. Всю площину кругової композиції займає постать імператора на коні у повному військовому обладунку, зі списом у руці. Із боків центральну постать оточують крилата фігурка Ніки з пальмовою галузкою та переможним вінком у руках і фігура охоронця, який несе великий круглий щит. Карбування збагачує золочення і чернь [1, с. 21].

Із нашестям тюркських кочових племен значно зросла в своєму розвитку монументальна скульптура. Мова йде про так звані кам'яні баби. Для них характерні великі голови, середньої величини руки і зовсім маленькі ноги. З великою старанністю вирізьблені деталі одягу, зброї тощо. Монументальні скульптури зображують як чоловіків (воїнів-героїв), так і жінок (знатних). Їх знайдено на величезній території, яка простирається від Монголії до Карпат, численні знахідки на Півдні України.

На теренах поселення племен черняхівської культури знайдено скульптурний пам'ятник, так званий священний жертвний камінь із с. Обухова. Камінь по формі нагадує чотирикутник. В одному з кутів вирізьблена схематична форма обличчя, решту каменю покривають петрогліфи. Цей камінь є об'єктом ранньослов'янської скульптури.

Особливого значення науковці надають тлумаченню семантики Бушанського скельного рельєфу, який відкрито 1883 р. біля с. Буша на Подністров'ї професором В. Антоновичем. На рельєфі зображено людину в молитовній позі навколішки перед деревом, на дереві сидить півень, за спиною людини на пагорбі стоїть олень [2, с. 122].

Поряд з кам'яною скульптурою у слов'янських племен розвивалась і металева пластика. Про це свідчать знахідки Мартинівського скарбу (V-VII ст.): зображення танцюючих чоловічих фігур у вишитих сорочках, зображення фантастичних коней, що мчать галопом.

Не можна оминати і найвідомішу знахідку ранньохристиянського періоду – Збруцький ідол. Статуя виготовлена з місцевої породи каменю-вапняку і становить чотиригранний стовп, який завершується чотириликою головою у шапці. Вся площа ідола поділена на три яруси, в кожному з яких знаходяться зображення фігур. Трактування рельєфів багатоваріантне. Зокрема Б. Рибаків вважає, що ідол створено у IX-X ст. і в центрі, на головній лицьовій частині зображена давньослов'янська богиня Мокош; на правому боці від неї – Лада; на лівому – Перун; і як бог сонячного світла – Дажбог [5, с. 408]. Проте слід наголосити на художній цілісності цієї скульптури, оскільки вона є своєрідною вершиною слов'янського мистецтва.

Наступним етапом формування української скульптури є часи Київської Русі IX-XII ст. Для оздоблення новозбудованих християнських храмів використовувалось лише мистецтво плоского рельєфу. Воно набуло достатньо широкого розвитку і стало єдиним видом скульптури у храмах упродовж кількох століть [4, 224]. Одним з визначних пам'яток є саркофаг Ярослава Мудрого, датувати створення якого вчені пропонують XI ст. Саркофаг закомпонований у формі святині із двосхилим дахом, стіни і покрівля якого суцільно оздоблені майстерно виконаними рельєфними символічними орнаментами. Рельєфи саркофагу розміщені за принципом філософського уявлення про космос як цілість Всесвіту. Найскладніший, порівнюючи з іншими орнаментами цього саркофагу, т. зв. «плетений орнамент» вкриває дошки верхнього віка саркофагу. Вже в цьому найстарішому з відомих нам пам'яток української орнаментальної скульптури маємо вже орнаменти різного характеру: орнамент рослинний (пальмове листя), геометричний (хрести, зірки), архітектурний (пілястри з арочками) і плетений (стрічка велика на віку й деякі зірки зроблено в спосіб плетеве). Ця різноманітність орнаменту характерна для всієї романської орнаментальної скульптури в Україні, тільки в інших пам'ятниках вона ще збагачується привнесенням мотивів орнаменту звіриного [6, с. 89].

У XII ст. відбувається поява сюжетних зображень фігур людей, тварин. Хори Успенського собору Печерського монастиря прикрашені сюжетними композиціями із зображенням святих. Унікальний комплекс становлять рельєфи з Києво-Печерської лаври. Один зображує боротьбу героя з левом, інший – жінку або чоловіка, що сидять на колісниці, запряжній парою левів. До цієї групи пам'яток давньоукраїнської скульптури належить рельєфна плита, виявлена під час розкопок на території Золотоверхого Михайлівського монастиря, із зображенням вершника (датується другою половиною XI – першою половиною XII ст.). Плита відрізняється лаконізмом пластики, цілісністю задуму, динамікою вирішення композиції тощо [9, с. 126].

Окреме місце в скульптурі доби Київської Русі належить дрібній металевій та кам'яній пластичці. Твори здебільшого є копіями існуючих у храмах шедеврів настінного або станкового живопису, що були переважно втрачені.

У XIII - XV ст. на теренах України простежується розвиток готики як домінуючого художнього стилю в Європі після візантійського та романського. Поступово в православних храмах з'являється сакральна скульптура. Визначною пам'яткою сюжетної пластики є оклад Галицького Євангелія XIV ст. До київських пам'яток XV ст. належать два рельєфи зі зображенням Оранти.

До рідкісних пам'яток готичної декоративної пластики XV ст. належить виконана із каменю голова усміненого юнака з колекції Національного музею у Львові. Походить вона із церкви с. Унів на Львівщині. Найвірогідніше це фрагмент двофігурної скульптурної композиції зі зображення святих Бориса і Гліба [3, с. 30].

Подальший розвиток української скульптури припадає на період Відродження, зокрема статуарна та рельєфна скульптура зосереджується переважно на західноукраїнських землях. У центральних-східних регіонах та на Таврійському півострові процес відбувався інакше. Православна церква розпорядилась вилучити і знищити із церков всі скульптурні постаті святих. В центральних регіонах країни активно розвивалась орнаментально-рослинна і екстер'єрна пластика, архітектурно-декоративна ліпнина. Тогочасна скульптура розвивалась переважно завдяки іконостасній різьбі. Побутували різновиди орнаменту рослинних мотивів, різні інтерпретації виноградної лози.

Відомий рельєф надгробної плити вмурований у стіну інтер'єру Вірменського собору у Львові, який зображає постать патріарха Великої Вірменії – Стефана. Час створення рельєфу датується 1551 р. Цей надгробок характеризує низка чинників: українська сакральна традиція, яка ґрунтується на зразках вітчизняного іконопису і скульптури, зокрема скульптурних традицій Галича; традиції української готичної пластики; відлуння форм мистецтва Відродження. Вид рельєфної різьби, що тут використовується отримав назву «різьба з заокругленими контурами».

Мотиви скульптури Відродження поширилися наприкінці XVI – початку XVII ст. у костьолах і церквах Львова, Жовкви, Бережан та ін. Широко використовуються пілястри і капітелі насичені рослинною орнаментикою сюжетних рельєфів, об'ємні статуї або композиції. Так основна тема скульптурного оздоблення каплиці Боїмів – рельєфні композиції про муки Христові. Вінчає каплицю невелика за розміром сидяча фігура скорботного Христа. Його зображено під хрестом у терновому вінку, зверху над головою змонтовано німб складної декоративної форми.

З вагомих досягнень української скульптури періоду Відродження не можна не згадати фриз Успенської церкви у Львові, основні елементи якого складає цикл метопів на біблійські євангельські теми.

Окрему групу становлять пам'ятки надгробкового мистецтва. До найвідоміших зразків таких пам'ятників належить надгробок князя Костянтина Івановича Острозького, виконаний львівським скульптором Себастьяном Чешеком і встановлений в Успенському соборі Києво-Печерської Лаври. Постать князя у горизонтальному положенні виконана з білого мармуру. Закута в сталеві лати, на голові – позолочена корона, під головою подушка.

У середині XVII ст. скульптура в Україні як вид мистецтва занепадає, набуваючи рис маньєризму, що стало передумовою переходу до стилю бароко.

Спорудам українського бароко притаманні величавість пропорцій, сповнений витонченої краси естетизм, пишна декоративність. У церковних спорудах з'являються численні статуї, при виконанні яких майстри поєднували дерево, поліхромію, позолоту. Дух пориву, неспокою, що такий характерний для мистецтва бароко, в скульптурі найперше дав себе знати в надгробках, у мавзолеях, поставлених над покійниками по церквах та каплицях. Відомий пам'ятник Адама Киселя являє пишну й багато вдекоровану нішу, виведену в церкві с. Бискиничі на Волині.

Тоді у Львові увійшло до вжитку загальне бажання оздоблювати церкви вівтарями, зробленими скульпторами, так що й замість мальованих ікон між пишною скульптурною орнаментикою вставляються скульптурні чи рельєфні ікони. З таких вівтарів зберігся зложений із фрагментів скульптурний вівтар роботи Яна Білого; ще багатший скульптурний вівтар покриває три стіни апсиди костюлу Марії Магдалини з 1615 р., а ще один, т. зв. «Запалинський», тобто фундації львівських патрициїв Запалів, - у сакристії католицької кафедри.

Крім скульпторів, різьбярів каменю, працювали в Західній Україні також скульптори - конвісарі або людвісарі. Так називалися відливачі з металу. Головним центром ремесла й мистецтва в добу барокко в Україні залишався Львів.

У XVIII ст. скульптура в католицьких і греко-католицьких храмах виконана у техніках рельєфу, горельєфу та круглій пластиці. До скульпторів львівської рокової пластики належали Себастьян Фесінгер, Антон Осинський та Йоанн Пінзель. С. Фесінгер виконав кам'яні статуї на фасадах костюлів у с. Підгірці та Марії-Магдалини і Домініканського костюлу у Львові. Його творам притаманні витонченість і контрастна збалансованість руху постатей. Творчість А. Осинського вирізняють динаміка і експресія скульптурних форм, зокрема статуя св. Ружа. Серед творів Й. Пінзеля зберіглися статуї на фасаді собору св. Юра у Львові та на ратуші у м. Бучачі, вівтарні композиції та фігурки для костюлів селищ Наварія та Годовиця, вівтарні статуї для костюлів у м. Монастириськ тощо [7, с. 91].

Слід зауважити, що після XVIII ст. не було іншого періоду з такою кількістю декоративної різьби, архітектурної екстер'єрної ліпнини, статуарної кам'яної та дерев'яної пластики. Це був надзвичайний період творчості видатних скульпторів високого художнього таланту.

У другій половині XVIII ст. разом із добою просвітництва на українські землі прийшов новий художній напрямок класицизм, який не оминув своєю увагою і мистецтво скульптури. Широко використовувались кругла скульптура, рельєфи у вигляді горельєфів і барельєфів. Так у Львові на Площі Ринок з'явилися чотири статуї: Нептун, Амфітріта, Артеміда і Адоніс. Вони були виконані віденським скульптором Вітвером. Античні сюжети були типовим проявом класицизму в скульптурі. Другою великою темою львівських скульпторів були надмогильні пам'ятники. Шедевром Гартмана Вітвера є меморіальний пам'ятник К. Яблоновської у кафедральному костюлі. Він представлений двома горельєфними посталями плакальниць: одна сидить біля підніжжя стели, інша стоїть на підвищенні, спираючись однією рукою на щит, друга рука підпирає голову. В посталях досягнуто високий рівень майстерності, особливо у деталізованій зачісці, виразі обличчя, філігранному завершенні рук і ніг.

Найвидатнішим представником класицизму у скульптурі був виходець з України Іван Мартос. Ним створені надмогилюник генерал-фельдмаршалу П. Рум'янцеву-Задунайському, надгробок гетьмана Кирила Розумовського у Батурині, пам'ятник Дюку Рішельє в Одесі, пам'ятник Мініну і Пожарському в Москві.

Скульптура другої половини XIX – XX ст. на українських землях знаходиться під впливом стильових змін, поряд співіснують два художні напрямки – академізм та реалізм. Провідного значення набула монументальна пластика і пам'ятник стає винятковою скульптурно-архітектурною спорудою, що зайняла домінуюче місце в урбаністичному середовищі міста.

В Києві з'явився перший скульптурний монумент князю Володимиру Великому 1853 р. Його виконання здійснили петербурзький скульптор В. Демут-Малиновський, барон П. Клод і архітектор проф. К. Тон. Велична статуя з хрестом у правій руці та князівською шапкою у лівій встановлена на цегляному п'єдесталі з чавунним облицюванням. Тут розміщене горельєфне зображення хрещення киян, регалії ордену св. Володимира, символи хрещення «вогнем і мечем», на гербі Києва – архангел Михаїл.

В Харкові 1905 р. встановлено пам'ятник Василеві Каразіну, скульптором якого був Іван Пагирєв. Постамент і низ статуї виконані в стриманих формах. Споруджено пам'ятник Миколі Гоголю 1911 р. у с. Великі Сорочинці (скульптор І. Гінбург).

У регіонах Наддніпрянщини в цей період працювали відомі українські скульптори Пармен Забіла, Леонід Позен, Володимир Беклемішев, Борис Едуардс.

Скульптор Єлизавета Трипільська працювала у жанрі станкової пластики. В її творчості домінує національний колорит: «Селянин», «Водяник» (1904), «Дядько Кривоніс» (1911).

У руслі академізму на Галичині й Волині працювали скульптори Хома Сосновський, Віктор Бродський, Казимир Островський, Леонард Марконі (алегоричні статуї «Європа», «Азія», «Америка», «Африка»), Антон Попель (кам'яна фігура «Трагедія»), Теодор Ригер (алегоричні композиції «Галичина-Вісла. Дністер», «Праця», «Творчість»), Петро Війтович (станкові композиції «Після купелі», «Персей», «Раб», «Людина, що кидає спис», «Викрадення сабіянки»; бронзові фігури «Геній Трагедії» і «Геній Музики»), Станіслав Роман Левандовський («Слов'янин, що розриває пута», погруддя князя Костянтина Острозького, «Запорожець», «Українка з дитиною», надгробна композиція «Просвіта» на могилі Олександра Барвінського), Григорій Кузневич (скульптури «Фортуна», «Перший хлібороб», «Гончар», пам'ятники Я. Кілінському, С. Щепановському, Б. Гловацькому, фігури апостолів Петра і Павла та Ісуса Христа для церкви в м. Сокалі, горельєфні погруддя Т. Шевченка та М. Лисенка), Михайло Бринський та ін. [7, с. 188-192]

Українська скульптура XX ст. відображає декілька мистецьких тенденцій: неоакадемізм, традиціоналізм, авангард, соціалістичний реалізм.

Видатним представником художнього авангарду став український скульптор Олександр Архипенко. Його найвідомішим твором серед українців є «Будинок з химерами» в Києві. Взагалі творча спадщина митця складає понад тисячу творів, що зберігаються переважно в світових музеях.

Реалізм в українській скульптурі представлений творами Михайла Парашука, а саме пам'ятником А. Міцкевичу, (1905-1906), жанровими композиціями «Танок», «Скрипачка» (1905-1907), скульптурними портретами В. Стефаніка, С. Людкевича (1906), Т. Шевченка (1912), І. Франка, М. Лисенка (1913) та ін.

Монументальна українська скульптура другої половини ХХ ст. була представлена творчістю О. Ковальова, В. Бородая, Я. Ражби, М. Грицюка, В. Клокова, М. Рапая, Ю. Синькевича, В. Чепеліна.

В цілому у незалежній Україні поруч творчо працюють представники різних поколінь і спільнот, втілюючи в мистецтві скульптури національну самобутність народу, яка утверджує своє буття в історичному русі людства третього тисячоліття.

Література

1. Античные города Северного Причерноморья. Археология СССР. – М.: Наука, 1984. – 400 с.
2. *Винокур І.С.* Дослідження Бушанського скельного комплексу // Археологія. – 1994. – № 3. – с. 122–135.
3. *Крвавич Д.П.* Пам'ятки архітектурно-декоративної скульптури XIV – XV ст. на Прикарпатті // Образотворче мистецтво. – 1982. – № 2. – с. 30–48.
4. *Мезенцева Г.Г.* Скульптура // Історія українського мистецтва. – К., 1966. – т. 1. – 456 с. – с. 224.
5. *Рыбаков Б.А.* Язычество древних славян. – М.: Наука, 1981. – 783 с.
6. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. ... Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського. – К.: Либідь, 1993. – 592 с.
7. Українське мистецтво : у 3 ч. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Ч. 3 / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова; ред. Д. Карпин. – Л. : Світ, 2005. – 268 с.
8. Українське мистецтво : у 3 ч. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Ч. 1 / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова; ред. Д. Карпин. – Л. : Світ, 2005. – 268 с.
9. Українське мистецтво : у 3 ч. : навч. посіб. Ч. 2 / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова; передм. С. Павлюка. – Л. : Світ, 2004. – 267 с.

References

1. Antichnye goroda Severnogo Prichernomor'ja. Arheologija SSSR. – M.: Nauka, 1984. – 400 s.
2. *Vinokur I.S.* Doslidzhennja Bushans'kogo skel'nogo kompleksu // Arheologija. – 1994. – № 3. – s. 122–135.
3. *Krvavich D.P.* Pam'jatki arhitekturno-dekorativnoi skul'pturi XIV – XV st. na Prikarpatti // Obrazotvorche mistectvo. – 1982. – № 2. – s. 30–48.
4. *Mezenceva G.G.* Skul'ptura // Istorija ukrains'kogo mistectva. – K., 1966. – t. 1. – 456 s. – s. 224.
5. *Rybakov B.A.* Jazychestvo drevnih slavjan. – M.: Nauka, 1981. – 783 s.
6. Ukrains'ka kul'tura: Lekcii za redakcieju Dmitra Antonovicha / Upor. S. V. ... Dodatki S. V. Ul'janovs'koï, V. I. Ul'janovs'kogo. – K.: Libid', 1993. – 592 s.
7. Ukrains'ke mistectvo [Tekst] : u 3 ch. : navch. posib. dlja stud. vishh. navch. zakl. Ch. 3 / D. P. Krvavich, V. A. Ovsijchuk, S. O. Cherepanova; red. D. Karpin. – L. : Svit, 2005. – 268 s.
8. Ukrains'ke mistectvo [Tekst] : u 3 ch. : navch. posib. dlja stud. vishh. navch. zakl. Ch. 1 / D. P. Krvavich, V. A. Ovsijchuk, S. O. Cherepanova; red. D. Karpin. – L. : Svit, 2005. – 268 s.
9. Ukrains'ke mistectvo [Tekst] : u 3 ch. : navch. posib. Ch. 2 / D. P. Krvavich; V. A. Ovsijchuk, S. O. Cherepanova; peredm. S. Pavljuka. – L. : Svit, 2004. – 267 s.